

1900-talets cancervård ur sociologisk vinkel

Anders Persson. **I kraftans tecken. En historiesociologisk studie av cancerforskningens samhällseliga villkor i Sverige och USA under 1900-talet.** Göteborg Studies in Sociology No 8. 177 sidor. Göteborg: Göteborgs universitet; 2002. ISBN 91-974106-2-4.

Recensent: Olle Kjellgren, professor, Umeå.

II Detta är en akademisk avhandling utgången från en sociologisk institution i Göteborg. Den är mycket grundlig och detaljerad och belyser vår föränderliga syn på cancersjukdomarna under 1900-talet samt redogör för vår syn på cancers orsaker och dess behandling.

Näst största dödsorsaken

I den industrialiserade delen av världen utgör cancersjukdomarna den näst största dödsorsaken efter hjärt-kärlsjukdomarna. I Sverige ökar cancersjukdomarna med 1,2 procent per år. 1999 tillkom 38 745 nya fall. Cancer förknippas med långvarigt lidande och död. Tidigare hade tuberkulosen en motsvarande plats.

Behandling på liv och död

Cancerbehandlingen är en strid på liv och död, och behandlingsmetoderna beskrivs i dramatiska metaforer fyllda av våldsam kraft och mystik. Behandlingen finansieras i regel genom insamlingar av olika slag.

I USA t ex förklarade president Nixon 1971 »krig« mot cancer, och de ekonomiska resurserna späddes på med många miljoner dollar under de följande åren. I Sverige har Riksföreningen mot cancer/Cancerfonden varit den huvudsakliga ekonomiska garanten för ekonomiskt stöd till cancerforskningen.

Effekter av industrialiseringen

Genom industrialiseringen har en miljö skapats där en tidigare aldrig skådad mängd av kemiska och fysikaliska faktorer tillkommit. Stor betydelse fick den

1884 skapade »the Bonsack cigarett rolling machine«. Med hjälp av denna maskin kunde nu cigaretter massproduceras till ett billigt pris. Under första världskriget blev cigarettens i första hand »soldaternas vän« för att sedan spridas till hela folket.

Svenska pionjärer

Under de senare seklerna framfördes en mängd olika teorier angående orsakerna till cancer.

Speciella cancerforskningsinstitut inrättades. Liksom i övriga världen spekulerade svenska läkare över cancers natur. En mängd vitt skilda teorier lanserades. Inom behandlingen kom kirurgin att kompletteras med radium- och röntgenbehandling. 1909 startade professorerna John Berg och Gösta Forsell det fristående institutet Radiumhemmet. Följande år tillkom Svenska cancerföreningen. Båda kom att få en oerhörd betydelse för den framtida cancerforskningen och -behandlingen i Sverige.

Statligt engagemang

Något större intresse för cancerforskning och cancervård visades inte från statens sida förrän vid tiden för andra världskriget såväl i USA som i Sverige.

Därefter kom en period med kraftigt intresse och engagemang från statens sida. I USA tillkom National Cancer Institute (NCI) och American Cancer Society (ACS) samt Cancerfonden i Sverige som nya organisationer inom cancerforskningsfinansieringen. Särskilt intresse ägnades åt forskning kring cytostatikaterapi och virusgenes vid cancerbildning.

Efter flera motioner i riksdagen inrättades Riksföreningen för kräftsjukdomarnas bekämpande, som skildes från Cancerföreningen genom att betona upplysningsverksamhet som en viktig del i organisationens arbete. Föreningen kom att knyta internationell expertis till sig.

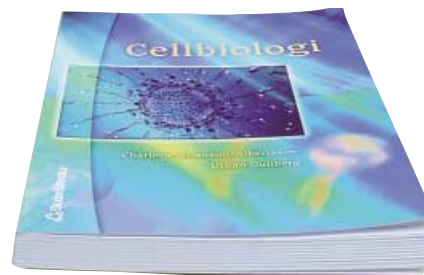
Områden för cancerforskning

I ett särskilt kapitel beskrivs föreningens nationella och internationella verksamhet, t ex inrättandet av ett cancerregister och bildandet av en tumörbiologisk institution. En mångfald områden för cancerforskning beskrivs.

Ett kapitel ägnas åt en helhetssyn på patienten med psykosociala aspekter på den cancersjuka individen.

En guldgruva för kunskapssökare

Denna omfattande avhandling är en guldgruva för den som vill hämta kunskap inom detta svåröverskådliga området.

Ny svensk lärobok i cellbiologi

Charlotte Erlanson-Albertsson, Urban Gullberg. **Cellbiologi.** 294 sidor. Lund: Studentlitteratur; 2002. ISBN 91-44-02047-3.

Recensent: Urban Lendahl, professor, institutionen för cell- och molekylärbiologi, Karolinska institutet, Stockholm.

II Boken »Cellbiologi« är avsedd att vara en komprimerad lärobok i cellbiologi. Den är tänkt att användas på biovetenskapliga utbildningar riktade mot humanmedicin på postgymnasial nivå, exempelvis läkare, biomedicinare, tandläkare med flera.

Traditionell avsnittsindelning

En ny lärobok på svenska i detta snabbt expanderande ämne är en stor händelse och bör därför ägnas vederbörlig uppmärksamhet. Boken, som omfattar 30 kapitel och 294 sidor, är ett ambitiöst försök att göra ämnet cellbiologi begripligt och att dessutom ge en svensk nomenklatur åt ett forskningsfält där engelskan annars är helt förhärskande.

Upplägget är i viss mån traditionellt, med en huvudindelning i tre avsnitt om cellbiologi, molekylärbiologi respektive energimetabolism.

Detta ger både för- och nackdelar för läsaren. Fördelarna är att man går från makroperspektivet på den cellulära nivån för att sedan närma sig det molekylära och slutligen integrera många aspekter i ett mer fysiologiskt perspektiv inom avsnittet om energimetabolism.

En nackdel är att en del processer styckas upp på ett i viss mån konstruerat sätt, och något av helheten går förlorad. Som exempel får man en kort beskrivning av cellkärnan i ett kapitel, cellcykelns reglering i ett annat kapitel samt kontroll av genreglering och -transkription i ett tredje kapitel.

Medicinsk utgångspunkt

Man kan dock göra invändningar mot uppdelningen inom i stort sett varje lärobok i detta ämne, och till bokens försvar